

ANGELA CARTER

Circusnachten

Met een inleiding door Sarah Waters

'Circusnachten is haar meesterwerk. Een exuberante roman vol verhalen. Een breed uitwaaierend boek, een picaresk verhaal van Rabelaisiaanse proporties, met een bijpassend buitenproportionele heldin.' – Sarah Waters

Aan het einde van de negentiende eeuw, een bewogen tijdperk van vervlogen dromen en nieuwe hoop, vertelt trapeze-artieste Fere haar levensverhaal aan journalist Jack Walser. Hoe zij gevonden werd door de prostituee Lizzie en opgroeide in een bordeel, hoe haar vleugels groeiden en hoe zij leerde vliegen. Hoe zij de lieveling werd van het publiek in heel Europa, en hoe prins en grote kunstenaar haar het hof maakten. Jack raakt zo gefascineerd door Fere en haar bizarre wereld dat hij met het circus meetrekt van Londen naar het legendarische Sint-Petersburg en ondertussen de meest fantastische avonturen beleeft.

'Een pleidooi voor het leven, voor plezier, voor compassie en integriteit.' – *The Guardian*

'Een geweldig schrijver, waarlijk uniek, er is niemand zoals zij.' – *Salman Rushdie*

'Een eigenzinnige, originele en barokke stilist.'
– *Margaret Atwood*

Angela Carter (1940-1992) was een Britse schrijfster en journaliste. Ze schreef negen romans en een groot aantal korte verhalen, evenals non-fictie, hoorspelen en het scenario voor de verfilming van haar verhaal *The company of wolves* door Neil Jordan. Haar boeken werden meerdere malen bekroond.

www.uitgeverijjorlando.nl

9 789493 081260

ANGELA CARTER

Circusnachten

Vertaald door Leonoor Broeder

Met een inleiding door Sarah Waters

uitgeverij
ORLANDO

© 1984 Angela Carter
Oorspronkelijke titel *Nights at the Circus*
Oorspronkelijke uitgever Chatto & Windus, London
© 2006 Inleiding Sarah Waters
© 2020 Nederlandse vertaling Uitgeverij Orlando bv, Amsterdam
en Leonoor Broeder
Inleiding vertaald uit het Engels door Anke ten Doeschate
Omslagontwerp Mariska Cock
© Omslagbeeld Henri de Toulouse-Lautrec, *The Seated Clowness*
(Mademoiselle Cha-u-ka-o), 1896
© Foto omslag classicpaintings Alamy / Imageselect
© Foto auteur Carter Fay Godwin, British Library National
Portrait Gallery London
Zetwerk Pre Press Media Groep, Zeist
ISBN 978 94 93081 26 0
NUR 302

www.uitgeverijorlando.nl

EEN

‘Goeie genade, meneer!’ riep Fere met een stem die galmde als de dichtslaande deksel van een vuilnisemmer. ‘Wat mijn geboorteplaats aangaat, wel, hierzo in het rokerige, oude Londen zag ik het eerste daglicht, nietwaar! Sta niet voor niets op het programma als de “Venus van Londen”, meneer, hoewel ze me evengoed “Helena van het Hoge Koord” hadden kunnen noemen, gezien de ongebruikelijke omstandigheden waaronder ik aan wal kwam – want ik ben niet binnengelopen via wat je de normale kanalen zou kunnen noemen, meneer, lieve hemel, nee; maar ik werd net als Helena van Troje uitgebróéd. Uitgebroed uit een geweldig ei terwijl de klokken van de Bowkerk luidden als nooit tevoren!’

De blonde barstte in woest gelach uit, sloeg zich op de marmerachtige dij die vanonder haar opvallende kamerjas tevoorschijn was gekomen en wierp de jonge verslaggever, zijn blocnote open en zijn potlood in de aanslag, met een paar enorme, blauwe, brutale ogen een blik toe als wilde ze hem uitdagen: ‘Je kunt het geloven of niet!’ Daarop draaide ze rond haar as op haar wervelende kleedkamerkruk – het was een pluchen pianokruk zonder rugsteun die gestolen was uit een repetitiekamer – en grijnsde naar zichzelf in de spiegel terwijl ze met een krachtig gebaar vijftien centimeter valse wimpers van haar linkerooglid rukte waarbij een kort, hard, rasperig geluid weerklonk.

Fere, de beroemdste *aerialiste* van die tijd. Haar leus: ‘Is ze werkelijkheid of verzinsel?’ En ze zorgde ervoor dat je die geen ogenblik vergat; de vraag, in het Frans gesteld, met letters van een halve meter hoog, werd je toegeschreeuwd van een aanplakbiljet zo groot als een muur, een aandenken aan haar Parijse triomfen dat haar Londense kleedkamer overheerste. Er was iets heftisch, iets passend onstuimig en zwierigs aan dat aanplakbiljet, de dwaze voorstelling van een jonge vrouw die omhoogschiet als een vuurpijl, zoef, in een vlaag van opge-

jaagd zaagsel naar een onzichtbare trapeze ergens hoog in de houten hemelen van het Cirque d'Hiver. De kunstenaar had besloten haar start van achteren af te beelden – met de billen omhoog, zou je kunnen zeggen; daar gaat ze omhoog in een steatopygisch perspectief, terwijl ze aan weerszijden die reusachtige rood met paarse vleugels uitslaat, vleugels die groot en prachtig genoeg zijn om zo'n forse meid als zij omhoog te voeren. En ze was een forse meid. Rond de schouders aardde deze Helena onmiskienbaar naar haar vermeende vader, de zwaan.

Maar deze beruchte en veelbesproken vleugels, de bron van haar roem, waren voor de nacht weggeborgen onder de vlekkerige, gewatteerde stof van haar lichtblauw satijnen kamerjas waar ze twee zwellingen veroorzaakten die er onbehaaglijk uitzagen en zo nu en dan het strakgespannen oppervlak van de stof deden sidderen alsof ze erdoorheen wilden breken. (Hoe doet ze dat? peinsde de verslaggever.)

'In Parijs noemden ze me *l'Ange Anglaise*, de Engelse Engel, "niet Engels maar een engel", zoals de oude heilige zei,' had ze hem gezegd terwijl ze met een ruk van haar hoofd in de richting van het geliefde aanplakbiljet knikte, dat, zoals ze nonchalant vertelde, op steen was geschetst door 'de een of andere Fransoze dwerg die me gevraagd had eerst op zijn dinget te plassen voordat hij zelfs maar bereid was zijn tekenkrijt te voorschijn te halen, neem me niet kwalijk'. Daarop – 'een slokje champagne?' – trok ze met haar tanden de kurk uit een gekoelde magnum champagne. Een sissend fluitglas vol met de bruisende drank stond naast haar elleboog op de toilettafel, de nog borrelende fles lag achteloos in de lampetkan, omgeven door ijs dat van een visverkoper afkomstig moest zijn, want hier en daar was een enkele glanzende schub gevangen in de ijsklompen. En dit tweemaal gebruikte ijs zorgde ongetwijfeld voor de zeegeur – er zat een luchtje aan de Venus van Londen – die het voornaamste bestanddeel was van de warme, zware combinatie van parfum, zweet, schmink en sterk ruikend gas, waardoor je het gevoel kreeg dat je de lucht in Feres kleedkamer in brokken inademde.

Met één stel wimpers eraf en het andere nog op leunde Fere iets achterover om met onnadrukkelijke voldoening de asymmetrische pracht die zich in haar spiegel weerkaatste nauwkeurig op te nemen. 'En nu,' sprak ze, 'na mijn veroveringen op het continent,' (wat ze uitsprak als 'congtingeng') 'is de verloren dochter weer thuis in Lon-

den, mijn heerlijke Londen, waar ik zo van hou. Londen, zoals de goeie ouwe Dan Leno het noemt: “Een klein dorp aan de Theems met als voornaamste industrieën het variététheater en de oplichterij.”

Ze gaf het spiegelbeeld van de jonge verslaggever een vette knipoog en verwijderde rap het andere paar valse wimpers. Haar geboorteplaats had haar zo uitzinnig welkom geheten dat de *Illustrated London News* het fenomeen bestempelde als ‘Feremanie’. Overal zag je afbeeldingen van haar, de winkels waren volgestouwd met ‘Feres’ jarretelles, kousen, waaiers, sigaren, scheerzeep... Ze had haar naam zelfs aan een bepaald merk bakpoeder verbonden, je voegde een lepel toe en daar ging je cake de lucht in, net als zij. Heldin van de dag, onderwerp van geleerde discussies en profane gissingen, zorgde deze Helena voor duizend woordgrappen, merendeels aan de schuine kant. (‘Heb je die gehoord van Fere die hem voor de handelsreiziger omhóóg kreeg...’) Haar naam lag op ieders lippen, van hertogin tot groenteventer: ‘Heb je Fere gezien?’ En dan: ‘Hoe doet ze het?’ En dan: ‘Denk je dat ze echt is?’

De jonge verslaggever wilde zijn verstand erbij houden, dus zat hij te goochelen met glas, blocnote en potlood, heimelijk op zoek naar een plaats waar hij het glas zo kon neerzetten dat zij het niet steeds kon bijvullen – misschien op die zware ijzeren schoorsteenmantel waarvan de venijnige hoek die uitstak boven zijn hoge zitplaats op de paardenharen sofa bij een onverhoedse beweging zijn hersenpan zou kunnen kraken. Zijn prooi had hem danig in de val. Zijn pogingen om zich van het vervloekte glas te ontdoen resulteerden slechts in een luidruchtige lawine van verborgen *billets doux* die in hun val een krioelend slangennest van zijden kousen, groen, geel, roze, knalrood, zwart, van de schoorsteenmantel meesleepten, die een krachtige geur van zweetvoeten verspreidden, het laatste ingrediënt van het hoogstpersoonlijke aroma ‘Feres essence’ dat de kamer vulde. Als ze eraan toekwam zou ze die lucht wel eens kunnen bottelen en verkopen. Ze liet geen kansen voorbijgaan.

Fere negeerde zijn ontsteltenis.

Wellicht waren de kousen omlaaggekomen om samen te zweren met de overige zeer intieme kledingstukken, overwoekerd met linten, aangevreten door kant, veelgebruikt, die ze klaarblijkelijk willekeurig her en der door de kamer wierp tijdens het veelvuldig wisselen van

kostuum dat haar beroep vereiste. Een grote directoire met kanten stroken, kennelijk neergekomen waar hij achteloos heen geslingerd was, had zich rond een of ander object gedrapeerd, een klok, een marmeren buste of een asurn; alles was mogelijk want het object ging er volledig onder schuil. Een gevreesd korset van het soort dat IJzeren Maagd wordt genoemd, stak uit de lege kolenbak als de roze huls van een gigantische garnaal die uit zijn hol tevoorschijn komt, lange veters achter zich aan slepend als verscheidene paren poten. Alles bij elkaar was de kamer in haar alledaagse huiselijkheid een meestersensstuk van geraffineerde vrouwelijke slonzigheid, voldoende om zelfs een jongeman te intimideren die een minder beschermd leven gewend was geweest dan deze.

Hij heette Jack Walser. Hij dan, hij was afkomstig uit Californië, van de andere kant van een wereld waarvan hij tijdens zijn vijftwintig zomers alle vier de uithoeken zo'n beetje gezien had – een picareske carrière die zijn ruwe kanten wat had bijgeschaafd; nu gaat hij prat op zeer soepele manieren en zijn verschijning herinnert op geen enkele wijze aan de deugniet die lang geleden als verstekeling aan boord ging van een stoomschip dat van 'Frisco naar Shanghai voer. In de loop van zijn avontuurlijke bestaan ontdekte hij dat hij een gave had voor woorden en een nog grotere aanleg zich op het juiste moment op de juiste plaats te bevinden. Zo kwam hij bij toeval aan zijn beroep en momenteel voorzag hij in zijn onderhoud door kopij te sturen naar een New Yorkse krant; hij kon dus reizen waarheen hij wilde terwijl hij tevens de bevoorrechte onverantwoordelijkheid van een journalist behield, de beroepsnoodzaak alles te zien en niets te geloven, een combinatie die in Walsers persoonlijkheid uitstekend samenging met een typisch Amerikaanse mildheid ten aanzien van de onbeschaamde leugen. Zijn beroep sloot goed aan bij zijn nuchtere aard en hij zag er dan ook op toe beide benen steeds stevig op de grond te houden. Noem hem Ismaël; maar dan wel een Ismaël die zijn onkosten kon declareren en die bovendien voorzien was van een toef ordeloos vlaskleurig haar, een blozend, aangenaam, hoekig gezicht en ogen met de koele, grijze kleur van het scepticisme.

Toch was er nog altijd iets onafs aan hem. Hij was als een mooi huis dat gemeubileerd verhuurd was. Hij bezat nauwelijks iets wat je persoonlijke trekken zou kunnen noemen, alsof zijn gewoonte om niets zomaar te geloven ook op hemzelf sloeg. Ik zeg wel dat hij de

neiging vertoonde 'zich op de juiste tijd op de juiste plaats te bevinden', maar het was toch altijd alsof hij een *objet trouvé* was, want als subject had hij zichzelf nog nooit gevonden, omdat hij dat zelf niet zocht.

Hij zou zichzelf een 'man van daden' hebben genoemd. Hij zorgde er steeds voor dat zijn leven kraakte tot in al zijn voegen omdat hij ervan hield zijn beenderen te horen rammelen. Dat gaf hem het gevoel dat hij leefde. Dus Walser had de pest in Sichuan overleefd, de assegaai in Afrika, een flinke dosis sodomie in een bedoeïenentent aan de rand van de weg naar Damascus, en nog veel meer, maar toch had niets van dit alles de geringste verandering teweeggebracht in het onzichtbare kind in de man, die dan ook dezelfde onvervaarde jongen was gebleven die rondgedoold had op Fishermans kaai en vol verlangen naar de wirwar van zeilen op het water had getuurd totdat ook hij met het getij was weggevoerd naar een eindeloze belofte. Walser had zijn ervaringen niet ondergaan als ervaring; hoewel uiterlijk bijgeschaafd zoals dat gaat met ervaring, was zijn innerlijk onberoerd gebleven. Zijn hele jonge leven lang had hij niet de minste neiging tot introspectie vertoond. Als hij al nergens bang voor was dan was dat niet omdat hij moedig was; net als de jongen in het sprookje die niet weet hoe hij moest rillen, wist Walser niet hoe hij bang moest zijn. Dus was zijn gebruikelijke ongebondenheid onvrijwillig; het was geen resultaat van een keuze of oordeel, aangezien een oordeel zowel de positieve als de negatieve kanten van geloof veronderstelt.

Hij was een caleidoscoop voorzien van een bewustzijn. Daarom was hij een goede verslaggever. Toch raakte de caleidoscoop een beetje verveeld door al dat gedraai; oorlog en rampspoed hadden de belofte die de toekomst eens leek in te houden niet helemaal kunnen inlossen, en momenteel, nog wat zwak door een recente aanval van gele koorts, deed hij het wat kalmer aan en legde zich toe op 'de menselijke kant' die hem tot nu toe was ontgaan. Omdat hij een goede verslaggever was, was hij noodzakelijkerwijs een kenner van het sterke verhaal. Dus nu hij toch in Londen was, ging hij met Fere praten ten behoeve van een serie interviews onder de voorlopige titel 'De grote oplichters van de wereld'.

Gemakkelijk en ongedwongen als zijn Amerikaanse manieren waren, vonden zij hun gelijke in de manieren van de aerialiste, die haar gewicht van de ene bil op de andere verplaatste en – 'beter buiten dan

binnen, meneer' – een knetterende scheet door de kamer liet vliegen. Ze keek over haar schouder, weer, om te kijken hoe hij dit opnam. Hij merkte op dat ze onder het masker van haar bonhomie – bonnefemmerie? – op haar hoede was. Hij wierp haar een brede grijns toe. Hij genoot van deze opdracht!

Tijdens die Europese tour van haar hadden drommen Parijzenaars zich om haar van het leven beroofd; niet alleen Lautrec maar alle postimpressionisten streden erom haar te mogen schilderen; Willy vroeg haar te dineren en Colette had ze wat goede adviezen gegeven. Alfred Jarry vroeg haar ten huwelijk. Toen ze op het station in Keulen aankwam spande een juichende schare studenten haar paarden uit en trok met vereende krachten haar rijtuig naar het hotel. In alle Berlijnse kiosken trof men haar foto aan naast die van de Kaiser. In Wenen vervormde ze de dromen van die hele generatie die zich onmiddellijk van ganser harte aan de psychoanalyse onderwierp. Waar ze kwam scheidden rivieren zich voor haar, dreigden oorlogen uit te breken, traden zonsverduisteringen op, meldden de kranten plagen van kikkers en builenpest en de koning van Portugal schonk haar een springtouw van eivormige parels, dat ze verzilverde.

Nu ligt heel Londen aan haar vliegende voeten; en had ze niet juist deze ochtend, van deze oktoberdag, in deze kleedkamer, hier in het Alhambra-variététheater, tussen haar vuile ondergoed, een contract met maar liefst zes nullen getekend voor de Grote Keizerlijke Tour door Rusland en dan door Japan, waarop ze een stelletje keizers zal verbijsteren? En van Yokohama zal ze per schip naar Seattle varen, waar ze zal beginnen aan haar Grote Democratische Tour door de Verenigde Staten van Amerika.

Overall in de Verenigde Staten wacht het publiek ongeduldig op haar komst die zal samenvallen met de aanvang van de nieuwe eeuw.

Want we zijn beland aan het laatste eindje, de smeulende sigarenpeuk van de negentiende eeuw die op het punt staat uitgedrukt te worden in de asbak van de geschiedenis. Het is het laatste, tanende seizoen van het jaar onzes Heren 1899. En Fere heeft alle *éclat* van een nieuw tijdperk dat op het punt staat van start te gaan.

Walser is hier zogenaamd om haar 'de hemel in' te prijzen; en als het menselijkerwijs mogelijk is, haar op haar bek te laten gaan, of een van beide, of allebei, of het een in plaats van het ander. Maar denk niet dat de onthulling dat ze de boel oplicht het einde van haar car-

rière bij het variététheater zal betekenen; verre van dat. Als ze niet verdacht is, wat blijft er dan over van de controverse? Wat zou dan nog het nieuws zijn?

‘Nog een borreltje?’ Ze trok de druipende fles uit het schubbig*e* ijs.

Het moet gezegd worden dat ze van dichtbij meer weg had van een trekpaard dan van een engel. Met haar   n meter vijftachtig op kousenvoeten zou ze enkele centimeters aan Walser moeten afstaan om met hem op gelijke hoogte te komen; hoewel men zei dat ze ‘goddelijk lang’ was, was er achter de coulissen weinig goddelijks aan haar te ontdekken, of er moesten in de hemel dranklokalen zijn waar ze achter de bar de leiding op zich kon nemen. Haar gezicht, breed en ovaal als een vleesschaal, was uit grove klei op een gewoon pottenbakkerswiel geboetseerd; er was niets subtiels aan haar aantrekkingskracht, wat niet slecht uitkwam nu ze moest fungeren als de democratisch gekozen godheid van de binnenkort aanbreekende eeuw van de Gewone Man.

Uitnodigend schudde ze de fles totdat die opnieuw ejaculeerde. ‘Krijg je borsthaar van!’ Walser glimlachte en legde zijn hand over zijn glas. ‘Ik heb al borstharen, dame.’

Ze grinnikte goedkeurend en schonk zichzelf zo uitbundig bij dat het schuim overliep in haar pot met droog rouge-poeder waar het sissend voortsputterde tot een bloedig schuim. Je kon je onmogelijk een gebaar van haar voorstellen dat niet die grootse, vulgaire, onverschillige overvloed uitstraalde, er was genoeg van haar voor iedereen en dan nog was er wat over. Je dacht niet aan berekening als je haar zag, zo zuiver afgewogen was haar spel. Je kon je niet voorstellen dat er nachten waren dat ze van bankrekeningen droomde of dat het rinkelen van kassa’s haar als muziek uit hoger sferen in de oren klonk.

Zelfs Walser vermoedde dat niet.

‘En uw naam...’ opperde Walser, zijn potlood in de aanslag.

Ter versterking nam ze een teug van haar champagne.

‘Als baby had je me, tussen een menigte andere vondelingen, slechts kunnen onderscheiden aan een klein beetje dons, geel pluus, op mijn rug, boven op mijn schouderbladen. Het zag er net zo uit als kuikendons. En zij die me gevonden heeft op de trappen van Wapping in een wasmandje waarin “onbekende personen” mij achtergelaten hadden, een kleine baby liefdevol ingepakt in vers stro, zoet sla-

pend tussen een hoop gebroken eierschalen; zij die dit arme, in de steek gelaten schepsel ontdekte, sloot mij, uit de overmatige goedheid van haar hart, in haar armen en nam mij in huis op. En eenmaal daarbinnen, toen ze mij uitpakte, mijn omslagdoek afwikkelde, zeiden alle meisjes die dit slaperige, zachte, jonge vogeltje bekeken: “‘t Lijkt wel of het kleine ding fere gaat krijgen!” Nietwaar, Lizzie?’ vroeg ze aan haar kleedster.

Tot nu toe had deze vrouw niet deelgenomen aan het interview maar stijfjes naast de spiegel gestaan met een glas wijn als een wapen in haar hand, terwijl ze Jack Walser nauwlettend stond op te nemen, alsof ze probeerde het bedrag in zijn portefeuille tot op de laatste cent nauwkeurig te schatten. Nu viel Lizzie in met een donkerbruine stem en een merkwaardig accent dat Walser niet kon thuisbrengen; maar had hij dat wel gekund, dan had hij geweten dat het accent met zijn dubbelloopse tweeklanken en keelgeluiden eigen was aan in Londen geboren Italianen.

‘Zo is het maar net, meneer, want ik was immers degene die haar vond?’ “Fere” noemden we haar, en zo zal ze heten tot het einde van de rit, hoewel de pastoor van Clement Danes-kerk waar we haar naartoe brachten om te laten dopen, zei dat hij nog nooit van Fere als naam gehoord had, zodat Sophie maar moet dienen als haar wettelijke naam. Laat ik je make-up weghalen, schat.’

Lizzie was een kleine, verschrompelde, gnoomachtige verschijning wier leeftijd moeilijk te schatten was, ergens tussen de dertig en de vijftig; met knipperende, zwarte ogen, een vaalbleke huid, een beginnende snor op haar bovenlip, en kortgeknipt kroeshaar in drie kleuren – helder grijs bij de wortels, grimmig grijs tussenin en met henna gebrand aan de punten. De schouders van haar krappe, nette, zwarte jurk waren wit van de roos. Ze had de kortgeknipte kwiekheid van een terriërteef. Je zag direct dat ze een ex-hoer was. Ze diepte een glazen pot op uit de puinhoop op de toilettafel, haalde er met haar kromme klauw een handvol crème uit en kletste die, pets!, op Feres gezicht.

‘Neem jij ondertussen nog een slok wijn, snoes,’ bood ze Walser aan, terwijl ze woest wrijvend met een dot watten haar taak vervulde. ‘Het heeft óns niks gekost. Gehad van een of andere grappenmaker, hè. Zo, lieverd...’ Plotseling, onverwachts, teder, streelde ze de arialiste met die koosnaam, terwijl ze de crème wegveegde.

‘Het was die Franse grappenmaker,’ zei Fere, die glimmend en

rood als een biefstuk tevoorschijn kwam. ‘Eén krat maar, die gierigaard. Neem nog een slok, Jezus nog aan toe, jongen, je raakt achter! Je kan de dames toch niet op hun eentje bezopen laten worden, niet? Wat zijn dat voor manieren?’

Een buitengewoon rauwe, metalige stem, galmend als de alt of zelfs de bariton van een vuilnisemmer. Ze werd ondergedompeld in nog een vuist met crème en een lange pauze volgde.

Vreemd genoeg was de kleedkamer van Fere ondanks de slonzigheid, die iets weg had van de toestand in een korsettenwinkel na een explosie, opvallend anoniem. Slechts het enorme aanplakbiljet, waarop met houtskool de uitspraak *Toujours, Toulouse* gekrabbeld was, maar dat was alleen maar zelfbewieroking, herinnerde de bezoeker aan dat deel van haar leven buiten het theater dat ze verborgen hield. Afgezien daarvan stond er zelfs geen foto in een lijstje tussen de zalfjes op de toilettafel, slechts een bos viooltjes in een jampotje, vermoedelijk daar terechtgekomen door het overschot aan flora op de schoorsteenmantel. Geen mascottes, geen zwart porseleinen poezen of potten met witte heide. Ook geen persoonlijke luxe zoals fauteuils of vloerkleden. Niets wat haar kon verraden. De kleedkamer van een ster, karig als de zolderkamer van een keukenmeid. Het enige stempel dat ze op haar omgeving gedrukt had bestond uit die paar blonde haren die kleefden aan het doorzichtige stuk Pears-zeep op het gebroken schoteltje op de grenen wastafel.

Vanachter een canvas kamerscherm stak de ronde kant van een gemailleerd zitbad vol zeepsop van eerdere wasbeurten de kleedkamer in; over de rand van het scherm bungelden een paar vleeskleurige maillots zodat het op het eerste gezicht leek of Fere zojuist haar vel had afgestroopt. Zo nonchalant als de torenhoge hoofdtooi van geverfde struisvogelveren tegen het haardrooster geduwd was, zo zorgzaam had Lizzie het andere kledingstuk behandeld waarin haar meesteres haar eerste optreden voor het publiek had gedaan; ze had het gewaad met de rode en paarse veren uitgeschud en op een houten klerenhangertje aan een spijker aan de deur van de kleedkamer gehangen, de donzen franjes trilden voortdurend in de tocht van de slecht sluitende ramen.

Wanneer op het toneel van het Alhambra het doek opging lag ze voorover in een hoop veren onder dit gewaad, achter namaakspijlen, terwijl het orkest in de bak uit alle macht zingend en brallend het lied ‘Slechts een vogel in een vergulde kooi’ ten gehore bracht. Wat een

kitsch, wat een passende melodie; het illustreerde de smakeloze kant van het spektakel, herinnerde je eraan dat het gerucht ging dat het meisje haar carrière begonnen was in gedrochtenshows. (Navragen, schreef Walser.) Terwijl het orkest langzaam, langzaam doorspeelde kwam ze eerst op haar knieën, daarna helemaal overeind, nog steeds gewikkeld in haar volumineuze cape, de helm, voorzien van rode en paarse pluimen, op haar hoofd; ze begon wat halfslachtig de glimmende draden van haar broze kooi te verbuigen, terwijl ze zachtjes jammerde om eruit gelaten te worden.

Een zuchtje kille nachtlucht beroerde licht het rode pluche van de rijen stoelen van het Alhambra en streek langs de wangen van de gipsen engelen die de monumentale guirlandes boven het toneel omhooghielden.

Van boven werden de trapezes neergelaten.

Alsof een glimp van deze dingen haar nieuwe energie gaf greep ze de spijlen stevig vast en duwde ze, begeleid door tromgeroffel, uit elkaar. Met uiterst sierlijke tred, voor haar overigens nauwelijks kenmerkend, stapte ze door de opening. De vergulde kooi vloog omhoog in de tentzeilen, raakte even verstrikt in de trapeze.

Ze gooide met kracht haar mantel af en wierp hem terzijde. Daar stond ze.

In haar roze maillot, haar borstbeen vooruitstekend als de voorsterven van een schip; de IJzeren Maagd stuwde haar boezem omhoog terwijl haar middel tot bijna niets gereduceerd werd, zodat ze de indruk wekte bij de minste, onverhoedse beweging in tweeën te kunnen breken. Het balletpakje was op het kruis en op de tepels versierd met glinsterende lovertjes, meer niet. Haar haar ging schuil onder de geverfde pluimen die aan haar toch al enorme lengte nog eens ruim veertig centimeter toevoegden. Op haar rug droeg ze een luchtige bos samengevouwen pluimage, bont als de tooi van een Braziliaanse papegaai. Een kunstmatige glimlach speelde rond haar rode lippen.

Kijk naar me! Met grootse, trotse, ironische elegantie, stelde ze zichzelf tentoon voor de ogen van het publiek, alsof ze een schitterend cadeau was, te mooi om mee te spelen. Kijken, niet aankomen.

Ze was meer dan levensgroot en net zo volkomen af als elk object dat bestemd is om bezichtigd te worden, niet om te betasten. Kijken! Afblijven!

KIJK NAAR ME!

Ze ging op haar tenen staan en draaide langzaam rond, zodoende de toeschouwer de volledige aanblik van haar rug biedend: zien is geloven. Toen spreidde ze haar schitterende zware armen in een zege-nend gebaar en op datzelfde moment spreidde ze haar vleugels, een veelkleurige ontvouwing, een volle twee meter breed, de spanwijdte van een adelaar, een condor, een albatros, overvoerd met hetzelfde soort voedsel waar flamingo's hun roze kleur aan ontleen.

Ooooo! De uitroepen van de toeschouwers deden een vlaag van bewondering door het theater ruisen.

Walser daarentegen zette knorrig de volgende redenering op: de vleugels van een vogel zijn in wezen niets anders dan de voorpoten of, liever gezegd, de armen, en het geraamte van een vleugel blijkt inderdaad ellebogen, polsen en vingers te hebben, alles compleet. Dus als deze prachtige dame werkelijk, zoals de publiciteit volhoudt, een legendarische vogelvrouw is, hoort ze volgens alle wetten van de evolutie en menselijke rede helemaal geen armen te hebben, want haar armen zouden haar vleugels moeten zijn! Anders gezegd, kan men geloven in een vrouw met vier armen, alle vier perfect, als een hindogodin, die aan beide zijden als door scharnieren verbonden zijn aan schouders als die van een weelderige stuwadoor? Want eigenlijk is dat de ware aard van de fysiologische anomalie die juffrouw Fere ons wil doen geloven. Nou, vleugels zonder armen is één onmogelijkheid, maar vleugels én armen maakt het onmogelijke dubbel zo onwaarschijnlijk – het onmogelijke in het kwadraat. Jawel, meneer!

Terwijl hij, gezeten in zijn roodpluchen persloge, haar door zijn toneelkijker bespiedde, dacht hij aan dansers die hij in Bangkok had gezien; met hun met veren, verguldsel en spiegeltjes versierde kostuums en hun hoekige, hiëratische bewegingen hadden ze een oneindig veel overtuigendere illusie van vlucht gecreëerd dan deze al te letterlijk gevleugelde barjuffrouw hier voor hem. 'Ze slooft zich te veel uit,' krabbelde hij op zijn blocnote.

Hij dacht aan de Indiase truc met het touw, het kind dat op de markt in Calcutta langs het touw omhoogklauterde en volkomen in het niets opging; slechts zijn wanhopige kreet daalde neer uit de wolkeloze hemel. Wat een gebrul was er uit de in witte gewaden gehulde menigte opgestegen toen de mand van de tovenaars die op de grond stond begon te schudden en te wiegen tot het kind er, breed lachend,

uit sprong. ‘Massahysterie en de begoocheling van menigten... wat primitieve technologie en een flinke dosis goedgelovigheid.’ In Kathmandu had hij gezien hoe de fakir met spijkerbed en al omhooggezwefd was totdat hij op gelijke hoogte was met de geschilderde demonen op de overhangende dakranden van de houten huizen; wat, vroeg de oude, met een fortuin omgekochte man, is de zin van illusie als die eruitziet als een illusie? Want, zo had de charlatan er met onbewogen ernst aan toegevoegd, is deze hele wereld niet een illusie? En toch trapt iedereen erin.

Nu kwam het orkest in de bak langzaam tot bedaren en bladerde haastig door de partituur. Na een ogenblik van wanklank, vergelijkbaar met het schrapen van een keel, begon het uit alle macht, zo goed als het kon – ja hoe kon het anders – ‘De Walkurenrit’ weg te strijken. Mijn god, de krasserige onhandigheid van de musici! De onwel-luidende botheid van hun spel! Walser leunde achterover met een geamuseerde glimlach rond zijn lippen; de ranzige, onontkoombare geur van goochelarij waarvan Feres act doortrokken was kwam overvloedig tot uiting in haar keuze van de muziek. Ze concentreerde zich, ging op haar tenen staan en haalde met kracht haar schouders op. Toen drukte ze haar ellebogen tegen haar zijden zodat de uiteinden van de slagpenen van haar vleugels elkaar boven haar hoofdtooi in de lucht raakten. Bij het eerste crescendo sprong ze.

Ja, ze sprong. Sprong op en greep zich vast aan de slingerende trapeze, bijna tien meter omhoog sprong ze, in één grote sprong, even bleef ze hangen op het kromme, witte zwaard van het voetlicht. Het onzichtbare koord dat haar omhoog moest hebben gehesen bleef onzichtbaar. Ze greep de trapeze met één hand vast. Haar vleugels trilden hevig, sloegen, begonnen te snorren en te zoemen en uiteindelijk gestaag te klapwieken, waardoor de lucht dusdanig in beweging werd gebracht dat de blaadjes van Walsers opschrijfboekje opwaaiden, hij even zijn bladzijde kwijt was, hij moest grabbelen om die weer terug te vinden, en haast zijn kalmte verloor, maar hij slaagde erin zich stevig vast te klampen aan zijn scepticisme, vlak voordat het over de rand van de persloge dreigde te worden geblazen.

Eerste indruk: fysiek onbevallig. Ze lijkt zo’n ontzettende bonk! Maar al snel, heel snel, manifesteert zich een aangeleerd soort elegantie, vermoedelijk het resultaat van ingespannen oefenen. (Navragen of ze een dansopleiding heeft gehad.)

Mijn god, wat een spanning in haar keurslijfje! Je zou verwachten dat haar tietten eruit zouden springen. Dat zou nog eens opschudding teweegbrengen; wonderlijk dat ze er niet op gekomen is dat in haar show op te nemen. Fysieke onbevalligheid tijdens haar vlucht, wellicht veroorzaakt door afwezigheid van staart, het roer van de vliegende vogel – ik vraag me af waarom ze geen staart aan de achterkant van haar slipje bevestigt: dat zou het aannemelijker gemaakt hebben en wellicht de voorstelling ten goede komen.

Wat haar als aerialiste bijzonder maakte was de snelheid – of liever gezegd het gebrek daaraan – waarmee ze zelfs de driedubbele salto die de climax vormde uitvoerde. Waar een gewone aerialiste, de alledaagse, vleugellose variant, tijdens een driedubbele salto met een ijselijke vaart van zo'n honderd kilometer per uur door de lucht gaat, slaagde Fere erin met een weloverwogen, bedaarde gang van veertig kilometer per uur rond te cirkelen, zodat het afgeladen theater, net als bij een vertraagde opname, kon genieten van het schouwspel van haar strakgetrokken spieren die zich tot het uiterste spannen in haar Rubensiaanse vormen. De muziek ging veel sneller dan zij; ze treuzelde. Zij tartte werkelijk de wetten van de mechanica, want een projectiel kan niet langs zijn traject lummelen; als het in de lucht vaart mindert, dan valt het naar beneden. Maar Fere, zo leek het, scharrelde door het onzichtbare gangpad tussen de trapezes met de welgedane waardigheid van een duif op Trafalgar Square die van de ene uitgestoken hand vol maïs naar de andere fladdert, en daarna buitelde ze achterover drie keer rond, loom genoeg om te pronken met haar bilspleet.

(Maar, peinsde Walser, een échte vogel zou het niet eens in zijn kop halen een driedubbele salto te maken.)

Maar afgezien van dit verontrustende verbond met de zwaarte-kracht, waar ze evenzeer op kon bogen als de Nepalese fakir, viel het Walser op dat het meisje niet verder ging dan welke andere trapezewerker ook. Ze ondernam noch probeerde iets wat een vleugellose tweepoot niet ook voor elkaar zou kunnen krijgen, hoewel ze het op een andere manier deed, en, terwijl de Walkuren eindelijk het Walhalla naderden, ontdekte hij tot zijn verbazing dat het juist de beperkingen van haar act waren die hem even het onvoorstelbare deden overpeinzen – dat wil zeggen, de absolute opschorting van zijn onge- loof.

Want zou een echte vogelvrouw – in het onwaarschijnlijke geval dat zoiets bestond – om in haar bestaan te voorzien niet moeten doen alsof ze namaak was?

Hij glimlachte bij zichzelf om deze paradox: in een gesecculariseerde tijd moet een authentiek wonder doen alsof het oplichterij is om geloofd te worden. Maar – Walser glimlachte opnieuw toen hij terugdacht aan zijn kortstondige overtuiging dat zien inderdaad geloven was – hoe zit het met haar navel? Heeft ze me niet een minuut geleden verteld dat ze uit een ei kwam en niet voldragen was *in utero*? De eierleggende soort wordt, per definitie, niet door de placenta gevoed; derhalve hebben zij geen behoefte aan een navelstreng... en dragen dus geen litteken van het verlies ervan! Waarom vraagt niet heel Londen: heeft Fere een navel?

Tijdens haar act kon je er onmogelijk achter komen of ze al dan niet een navel had; van haar buik kon Walser zich alleen maar een roze uitspansel van vleeskleurig tricot herinneren, zonder enig speciaal kenmerk. Maar of haar vleugels nu wel of niet echt waren, haar naaktheid was in elk geval een toneelillusie.

Nadat ze de driedubbele salto volbracht had gaf het orkest Wagner de *coup de grace* en hield stil. Fere hing aan één hand, met de andere wuifde ze en wierp handkussen, haar beroemde vleugels lagen nu gevouwen op haar rug. Daarna sprong ze recht naar beneden, liet zich gewoon vallen, stortte gewoon neer, en landde regelrecht op haar reusachtige voeten op het toneel, met een al te menselijke bons die slechts gedeeltelijk gedempt werd door het daverende applaus en gejuich.

Boeketten werden op het toneel gegooid. Aangezien er geen tweedehands markt voor bloemen is neemt ze er geen notitie van. Haar gezicht, onder een dikke laag rouge en poeder zodat je zelfs op de achterste rij van het balkon kunt zien hoe mooi ze is, is een en al triomfantelijke glimlach; haar witte tanden zijn groot en carnivoor als die van de grootmoeder van Roodkapje.

Met haar vrije hand blaast ze iedereen kussen toe. Met wat rillingen, kreunen en grimassen vouwt ze haar sidderende vleugels op, alsof ze een ondeugend boek wegstopt. Een koorknaapje komt aangegetrippeld en helpt haar in haar veren mantel, die teer en kleurrijk is als die die de oorspronkelijke bewoners van Florida vroeger maakten. Met geweldig aplomb buigt Fere naar de dirigent en blijft luchtkusjes

blazen naar het donderende applaus tot het doek valt en het orkest de eerste tonen van 'God Save the Queen' inzet. God beware de moeder van het zwaarlijvige, bebaarde prinsje, dat sinds Feres eerste optreden in het Alhambra twee keer per avond plaatsneemt in de koninklijke loge; hij strijkt over zijn baard en overdenkt de erotische mogelijkheden van haar zweefvermogen en de problematiek van zijn buikje in de missionarishouding.

Terwijl Lizzie de crème wegveegde en de vuile watten overal om zich heen op de grond liet vallen, dreef de schmink van Feres gezicht. Fere kwam blozend tevoorschijn en tuurde gretig naar zichzelf in de spiegel, alsof ze tevreden en verbaasd was zichzelf daar weer zo fors, met rode wangen en stralende ogen aan te treffen. Walser was verbaasd over haar gezonde voorkomen, als een maïsveld in Iowa.

Lizzie doopte een fluwelen poederdons in een doos met helder, perzikkleurig poeder en schudde die boven het gezicht van het meisje tegen het glimmen. Ze pakte een haarborstel van geel metaal.

'Kan u niet vertellen wie haar deze gegeven heb,' riep ze op samenzweerderstoon, onderwijl zwaaiend met de borstel zodat de kleine steentjes waarmee die ingelegd was (in de vorm van de pluimen van de prins van Wales) overal kleurig licht rondstrooiden. 'Paleisprotocol. Diep geheim. Bijpassende kam en spiegel. Helemaal echt is-ie. Reken maar dat ik opkeek toen ik hem liet taxeren. Een gek is zijn geld maar al te gauw kwijt. Morgen gaat-ie direct naar de bank. Zij is niet gek. Maar ze kan het niet weerstaan hem vanavond te gebruiken.'

Er klonk een zweem van afkeuring in Lizzies stem, alsof er niets was wat zij ooit onweerstaanbaar zou vinden, maar Fere keek zelfgenoegzaam en bezitterig naar de borstel. Heel even keek ze minder grootmoedig.

'Tuurlijk,' zei Fere, 'heeft hij er niks voor teruggekregen.'

Haar onbenaderbaarheid was ook legendarisch, zelfs al was ze, zoals Walser al op zijn blocnote genoteerd had, geneigd een enkele uitzondering te maken voor veeleisende Franse dwergen. De kleedster knoopte het blauwe lint los waarmee de kolkende massa haar van de jonge vrouw in toom gehouden werd, legde het haar over haar linkerarm alsof ze een tapijt toonde en ging er energiek op los. Het was zeker een opzienbarende kop met haar, geel en onuitputtelijk als zand, dik als room, het sputterde en fluisterde onder de borstel. Fere

boog haar hoofd achterover, met halfgesloten ogen zuchtte ze van genot. Het was alsof Lizzie een palomino aan het verzorgen was; maar Fere was eerder een gebocheld paard.

Die smoezelige kamerjas, rond de hals afschuwelijk aangekoekt met schmink... toen Lizzie die armvol haar optilde kon je onder de scheurende, vettige zijde haar bochels zien, haar bobbel, zo groot dat het leek alsof ze aan de achterkant ook een boezem had, haar opzienbarende mismaaktheid, de twee heuvels van de gezwellen die ze verborg tijdens de uren die ze, weg van het voetlicht, in daglicht of kunstlicht moest doorbrengen. Op straat, tijdens de soiree of bij de lunch in dure restaurants, in het gezelschap van hertogen, prinses, grootindustriëlen en dat soort figuren, was ze dus altijd de mismaakte, ook al trok ze ieders aandacht en gingen mensen op stoelen staan om haar te zien.

‘Wie maakt uw kostuums?’ vroeg de verslaggever in Walser scherpzinnig. Lizzie hield midden in een haal op; de ogen van haar bazin sperden zich open – woesh! Als blauwe paraplu’s.

‘Niemand. Ikzelf,’ zei Fere fel. ‘Liz helpt me.’

‘Maar haar hoeden kopen we bij de beste modistes,’ stelde Lizzie minzaam. ‘We hebben een paar mooie hoeden in Parijs gekocht, hè schat? Die strohoed met mosrozen...’

‘Ik zie dat zijn glas leeg is.’

Walser liet zich bijvullen voordat Lizzie haar mond volstopte met hoornen haarspelden en zich met beide handen aan het opbouwen van Feres chignon zette. Rondom hem galmden en echoden de geluiden van het variététheater tegen sluitingstijd, het gorgelen van water in een afvoerpijp, de meisjes van het danskoor die goedenacht riepen terwijl ze de trap afholden op weg naar de wachtende rijtuigen van hun liefjes bij de artiestenuitgang, ergens rammelde een valse piano. De gloeilampen rond de spiegel van Fere wierpen een naakt en onvriendelijk licht op haar gezicht, maar toch konden ze geen enkele tekortkoming in haar klassieke gelaatstrekken boven water brengen, of het formaat zou op zichzelf een fout moeten zijn, de tekortkoming die haar vulgair maakte.

Het opstapelen van die ellenlange gouden haren nam heel wat tijd in beslag. Toen uiteindelijk de laatste speld erin gestoken werd, was het hele gebouw gehuld in de stilte van de nacht.

Fere klopte tevreden op haar knot. Lizzie schudde de champagne-

fles, constateerde dat die leeg was, wierp hem in een hoek, pakte een andere uit de krat achter het kamerscherm, wipte de kurk eruit, vulde alle glazen bij. Fere nam een slok en rilde.

‘Lauw.’

Lizzie tuurde in de lampetkan en kieperde de gesmolten inhoud in het badwater.

‘Geen ijs meer,’ zei ze verwijtend tegen Walser, alsof het zijn schuld was.

Misschien, misschien... zijn mijn hersens al in luchtbellens veranderd, dacht Walser, maar ik zou bijna durven zweren dat ik een vis, een kleintje, een haring, een sprot, een stekelbaarsje, kronkelend, springlevend het bad in zag gaan toen ze de kan leeggoot. Maar hij had geen tijd om na te denken over de vraag of zijn ogen hem bedrogen, want Fere nam nu plechtig de draad van het interview weer op, iets voor het punt waar ze was blijven steken.

‘Uitgebroed,’ zei ze.